

ZDZISŁAW GROCHOWSKI

Instytut Ekonomiki Rolnej

PORÓWNANIE KOSZTÓW PRODUKCJI PRZY ZASTOSOWANIU RÓŻNYCH METOD LICZENIA

Przedstawione w niniejszym opracowaniu koszty podstawowych produktów rolnych w gospodarstwach indywidualnych, Państwowych Gospodarstwach Rolnych i spółdzielniach produkcyjnych obliczane były przy zastosowaniu różnych metod. W związku z tym nie są one bezpośrednio porównywalne. W celu umożliwienia ich porównywalności podajemy poniżej próbę obliczeń sprowadzającą koszty własne podstawowych artykułów rolnych obliczone różnymi metodami do wspólnego mianownika.

Najpierw kilka słów o podstawowych różnicach pomiędzy przyjętymi metodami. Różnice te dotyczą głównie zasad liczenia obrotu wewnętrznego produktami wytworzonymi we własnym gospodarstwie, kosztów pracy oraz obciążenia kosztami obornika produkcji roślinnej.

W spółdzielniach produkcyjnych obrót wewnętrzny liczony jest według kosztów własnych, w Państwowych Gospodarstwach Rolnych i w gospodarstwach indywidualnych według określonych cen.

Dla wyceny obrotu wewnętrznego w roku gospodarczym 1958/59 przyjmowano następujące ceny (w zł za 1 q):

Produkt	PGR	Gospodarstwa indywidualne
Pszenica	330	292
Zyto	230	231
Jęczmień	240	247
Owies	230	240
Ziemniaki	65	76
Buraki pastewne	33	38
Siano łąkowe	40	82
Siano koniczyny	50	101
Słoma ozima	25	24
Słoma jara	25	33
Zielonki	10	16
Kiszorki	13	13
Liście buraczane	8	11
Trawa z pastwiska	koszty własne	13
Obornik	20	18

W Państwowych Gospodarstwach Rolnych na koszty pracy składa się płaca robocza, składki ubezpieczeniowe (10% od zarobków brutto) oraz różnica między kosztem świadczeń gospodarstwa a odpłatnością ze strony robotników (utrzymanie bydła, uprawa działek, stołówka). Przeciętny koszt jednego dnia pracy w badanych gospodarstwach wyniósł w 1958/59 roku ca 55,5 zł.

W spółdzielniach produkcyjnych za podstawę do obliczenia umownych kosztów pracy przyjęto nie koszt jednego dnia pracy w PGR, lecz zarobek netto, jaki otrzymuje robotnik za dzień pracy. W spółdzielniach nie ma bowiem podatku od wynagrodzeń i składek ubezpieczeniowych. Zarobek ten, w badanych gospodarstwach państwowych, wyniósł — łącznie ze świadczeniami — ca 46,5 zł (z sumy 55,5 zł ca 5 zł stanowiły składki ubezpieczeniowe i ca 4 zł podatek od wynagrodzeń). Bez świadczeń zarobek ten wynosił około 43 zł. W spółdzielniach produkcyjnych przyjęto w 1959 roku umowną opłatę pracy w wysokości 45 zł za dzień pracy (a więc nieco wyżej niż zarobek netto pracownika PGR w roku 1958/59, ze względu na wzrost płac w drugiej połowie 1959 roku) nie uwzględniając w tym świadczeń gospodarstwa zespołowego.

W gospodarstwach indywidualnych przyjęto umowną opłatę pracy dla roku 1958/59 na poziomie kosztów pracy w PGR, tzn. w wysokości 56 zł za przeciętny dzień pracy, różnicując ją dla poszczególnych produktów. I tak, przy produkcji zbóż przyjęto 80 zł za dzień pracy, ziemniaków — 70,5 zł; buraków cukrowych — 72 zł, produkcji zwierzęcej — 42 zł. Jak widzimy koszty pracy w przeliczeniu na jeden dzień pracy są różne w różnych sektorach gospodarki rolnej. Podstawą umownej opłaty pracy w spółdzielniach produkcyjnych i gospodarstwach indywidualnych było założenie, aby poziom zarobków członka spółdzielni i chłopca indywidualnego kształtował się na poziomie zarobków robotnika PGR. Jednakowy poziom zarobków nie oznacza oczywiście jednakowych kosztów pracy, gdyż przy takim samym zarobku członka spółdzielni i robotnika gospodarstwa państwowego koszt pracy w PGR będzie wyższy o podatek od wynagrodzeń i składki ubezpieczeniowe. W gospodarstwach indywidualnych dla wyrównania poziomu zarobków do poziomu gospodarki uspołecznionej muszą być dodane do przeciętnego zarobku te pośrednie korzyści, jakie ma robotnik z gospodarstwa państwowego lub członek spółdzielni z gospodarstwa zespołowego (działka pod ziemniaki i pastwisko, nieodpłatne pasze dla inwentarza, korzystanie z siły pociągowej i inne). Chłop indywidualny dla zrekompensowania tych dodatkowych korzyści i uzyskania takiego samego poziomu zarobków (dochodu osobistego) musi mieć wyższy dochód na dzień pracy. Większe zaś zróżnicowanie umownej opłaty pracy w gospodarstwach indywidualnych pomiędzy produkcją roślinną i zwierzęcą wynika z tego, że praca w produkcji zwierzęcej nie ma tu charakteru pracy stałej, jak w PGR i spółdzielniach, lecz pracy dorywczej, wykonywanej w dużej mierze w przerwach pomiędzy pracą podstawową, jaką jest praca w polu.

W Państwowych Gospodarstwach Rolnych i spółdzielniach produkcyjnych kosztami obornika obciążono równomiernie wszystkie grunty orne. Dotyczy to nie tylko kosztów samego obornika, lecz również

jego wywózki i roztrząsania. W gospodarstwach indywidualnych koszt obornika obciąża w 50% rośliny nawożone bezpośrednio, a koszt wywózki i roztrząsania obciąża te rośliny w 100%.

Porównania kosztów jednostkowych przy zastosowaniu różnych metod liczenia dokonano dla kilku podstawowych produktów, a mianowicie: trzech zbóż łącznie (żyto, jęczmień, owies), pszenicy, ziemniaków, buraków cukrowych, żywca wieprzowego i mleka. Za podstawę obliczeń przyjęto dane wyjściowe ze spółdzielni produkcyjnych, gdyż stosowanej tu metody liczenia obrotu wewnętrznego według kosztów własnych nie można zastosować — z powodu braku obliczeń kosztów własnych wszystkich produktów rolnych — ani w gospodarstwach państwowych; ani w indywidualnych.

Za podstawę przy porównywaniu różnic w kosztach, wynikających z zastosowania różnych metod liczenia, przyjęto tu jedną z trzech grup kosztów w spółdzielniach, a mianowicie grupę środkową (z zamieszczonych w poprzednim rozdziale tabel). Grupa ta najbardziej jest zbliżona do przeciętnych, zarówno pód względem wysokości plonów, jak i wysokości nakładów.

W załączonych tabelach (1—6) w pierwszej kolumnie przedstawione są poszczególne pozycje nakładów i koszty własne poszczególnych produktów w badanej grupie spółdzielni produkcyjnych, w następnych zaś kolumnach — nakłady i koszty własne tych produktów przy przyjęciu metody liczenia stosowanej w PGR i w gospodarstwach indywidualnych. Te pozycje, które nie ulegają zmianom w zależności od metody liczenia (w produkcji roślinnej: koszty pracy własnego traktora — bez robocizny, opłata pracy POM, wydatki na nawozy mineralne, nasiona dokupione, koszty utrzymania maszyn, sznurek do snopowiązałek oraz pieniężne koszty pośrednie; w produkcji zwierzęcej: pasze dokupione, utrzymanie budynków, opał, leczenie i pieniężne koszty pośrednie), podane są w tabelach łącznie. Oddzielnie natomiast podane są te pozycje, które bądź to w wyniku zastosowania innych cen obrotu wewnętrznego, bądź innego sposobu podziału danego nakładu pomiędzy poszczególne produkty ulegną zmianie przy zastosowaniu innych metod liczenia. Różnice w liczeniu poszczególnych pozycji nakładów są następujące:

1. Koszty pracy koni. Ze szczegółowych obliczeń wynika, że jeśli koszty pracy koni liczone metodą stosowaną w spółdzielniach przyjmą za 100, to koszty te liczone metodą stosowaną w PGR wyniosą 100,6 — w gospodarstwach indywidualnych — 111,0. Wobec tego w wariancie według metody stosowanej w PGR przyjęto te same koszty utrzymania koni co w spółdzielniach produkcyjnych, a w metodzie stosowanej w gospodarstwach indywidualnych podwyższono je o 11%.

2. Koszty obornika. W metodzie stosowanej w PGR przyjęto taką samą ilość obornika na 1 ha, jak w spółdzielniach produkcyjnych, licząc go po nieco wyższej cenie, a mianowicie po 20 zł za 1 q. Natomiast w metodzie stosowanej w gospodarstwach indywidualnych zmieniono również ilość obornika na 1 ha, a mianowicie: przy okopowych zwiększono go do połowy dawki stosowanej w gospodarstwach indywidualnych, tj. przy ziemniakach do 87,5 q, przy burakach cukrowych do 100 q, przy zbożach natomiast ilość obornika na 1 ha odpowiednio zmniejszono.

3. Koszty wywózki i roztrząsania obornika w metodzie stosowanej w spółdzielniach produkcyjnych i PGR rozłożone są równomiernie na każdy hektar gruntów ornych i uwzględnione są w nakładach bezpośrednich. W gospodarstwach indywidualnych cały koszt wywózki i roztrząsania obornika obciąża roślinę nawożoną. Wobec tego zastoosowano tu poprawkę dodając (przy okopowych) lub odejmując (przy zbożach) koszty wywózki obornika. Przeciętny koszt wywózki i roztrząsania 1 tony obornika wynosi, według metody obliczeń stosowanej w gospodarstwach indywidualnych, ca 50 zł. Buraki cukrowe obciążono więc dodatkowo kosztami wywózki 15,9 ton obornika (20,0—4,1) ziemniaki — 13,0 ton (17,5—4,5). Od kosztów zbóż odjęto tu koszty wywózki obornika, którymi obciążone są one w metodzie stosowanej w spółdzielniach produkcyjnych i PGR.

4. Koszty pracy. W PGR koszt jednego dnia pracy zróżnicowany jest przy różnych produktach od 52 do 58 zł. W omawianych tabelach przyjęto jednakowy dla wszystkich produktów przeciętny koszt jednego dnia pracy w wysokości 55,5 zł. Nie zróżnicowano go dlatego, gdyż dni pracy na 1 ha w spółdzielniach produkcyjnych, które są podstawą obliczeń, nie są dniami fizycznymi, lecz przeliczeniowymi. Obliczone są one z ilości dniówek obrachunkowych, tym samym więc zawierają pewien element zróżnicowania opłaty pracy. W metodzie stosowanej w gospodarstwach indywidualnych nie można było, w przeciwieństwie do PGR, zastosować przeciętnej opłaty pracy, gdyż przyjmowane tu zróżnicowanie opłaty przy poszczególnych produktach nie mieści się w granicach kilku procent, jak w PGR i spółdzielniach, lecz dochodzi prawie do 100% (zboża 80 zł, produkcja zwierzęca 42 zł). Dlatego też koszty pracy (bezpośredniej) przy poszczególnych produktach liczone przy metodzie stosowanej w gospodarstwach indywidualnych według zróżnicowanych (wymienionych poprzednio) stawek. Natomiast nakłady pracy pośredniej liczone tu według przeciętnej opłaty pracy w wysokości 56 zł za jeden dzień.

5. Stanowisko. W metodzie stosowanej w gospodarce indywidualnej uwzględnione są koszty stanowiska, które zwiększają (zboża) lub zmniejszają (okopowe) koszty produkcji poszczególnych roślin. Koszty te również uwzględniono w omawianych tabelach.

6. Koszty produkcji ubocznej (słoma, liście buraczane, obornik). Różnica pomiędzy metodą stosowaną w spółdzielniach produkcyjnych i PGR polega tylko na różnicy w wysokości cen zaliczeniowych (w spółdzielniach ceny zaliczeniowe słomy i obornika są zróżnicowane w zależności od poziomu plonów zbóż), natomiast w gospodarce indywidualnej na zastosowaniu klucza podziału nakładów pomiędzy produkt główny i uboczny (przy zbożach i bydłe proporcjonalnie do wartości produktu głównego i ubocznego).

* * *

W tabelach 1—6 podane są koszty jednostkowe przy zastosowaniu różnych metod liczenia, oraz wskaźniki procentowe przy przyjęciu za 100 kosztów obliczonych metodą stosowaną w spółdzielniach produkcyjnych. Jak widzimy, zróżnicowanie w kosztach jednostkowych obliczo-

nych różnymi metodami jest szczególnie duże w przypadku okopowych. Zróżnicowanie to spowodowane jest jednak nie tylko i nie tyle różną metodą liczenia, ile różną wysokością (w spółdzielniach produkcyjnych) lub zróżnicowaniem w zależności od produktu umownej opłaty pracy (w gospodarstwach indywidualnych). Dlatego też podajemy w tabelach drugi wariant kosztów jednostkowych dla wybranych produktów, przy założeniu takiego poziomu kosztów pracy jaki jest w gospodarstwach państwowych. Oczywiście założenie to jest nierealne, gdyż jak poprzednio mówiliśmy koszty pracy w poszczególnych sektorach gospodarki rolnej nie mogą być jednakowe. Chodzi nam jednak o to, aby za pomocą drugiego wariantu obliczeń pokazać jakie różnice w kosztach jednostkowych wynikają wyłącznie z zastosowania różnych metod obliczeń, a nie różnych kosztów pracy.

Obliczone w tabelach dane nie mówią oczywiście o zróżnicowaniu kosztów w poszczególnych sektorach gospodarki rolnej, gdyż nie uwzględniają one różnic w nakładach. Dane te odnoszą się do nakładów w spółdzielniach produkcyjnych i mówią o tym, jak kształtowałyby się koszty jednostkowe poszczególnych produktów rolnych w spółdzielniach produkcyjnych, gdyby je obliczyć według metody stosowanej w gospodarstwach państwowych i indywidualnych.

Tabela 1

Koszty produkcji trzech zbóż w zależności od metody liczenia

Wyszczególnienie	Nakłady w zł na 1 ha według metody liczenia		
	spółdz. prod.	PGR	gosp. ind.
Pozycje nie ulegające zmianie	1 574	1 574	1 574
Konie	201	201	223
Nasiona własne	305	381	375
Obornik q	(44,1)	(44,1)	(25,2)
zł	573	882	454
Praca: bezpośrednia (17,3 dni)	778	960	1 384
pośrednia (8,5 dni)	385	472	477
Stanowisko	—	—	414
Wywózka obornika (4,4 x 50)	—	—	-220
Razem nakłady brutto	3 816	4 470	4 681
Słoma (31,7 q)	-503	-792	-868
Razem nakłady netto	3 313	3 678	3 813
Koszt własny 1 q (17,6 q)	188,2	209,0	216,6
Wskaźnik	100,0	111,0	115,1
Różnica w wycenie pracy	+269	—	-429
Nakłady według kosztów pracy w PGR	3 582	3 678	3 384
Koszt własny 1 q	203,5	209,0	192,3
Wskaźnik	100,0	102,7	94,5

Tabela 2

Koszty produkcji pszenicy w zależności od metody liczenia

Wyszczególnienie	Nakłady w zł na 1 ha według metody liczenia		
	spółcz. prod.	PGR	gosp. ind.
Pozycje nie ulegające zmianie	1 553	1 553	1 553
Nasiona własne	362	594	525
Konie	213	213	236
Obornik q	(38,6)	(38,6)	(25,2)
zł	502	772	454
Prace: bezpośrednie (19,6 dni)	880	1 088	1 568
pośrednie (7,7 dni)	352	427	430
Stanowisko	—	—	615
Wywózka obornika (3,9 x 50)	—	—	-193
Razem nakłady brutto	3 862	4 647	5 188
Słoma (30,6 q)	-494	-765	-627
Razem nakłady netto	3 368	3 882	4 561
Koszt własny 1 q (17 q)	198,1	228,4	268,3
Wskaźnik	100,0	115,3	135,4
Różnica w wycenie pracy	+283	—	-483
Nakłady według kosztów pracy w PGR	3 651	3 882	4 078
Koszt własny 1 q	214,8	228,4	239,9
Wskaźnik	100,0	106,3	111,7

Tabela 3

Koszty produkcji ziemniaków w zależności od metody liczenia

Wyszczególnienie	Nakłady w zł na 1 ha według metody liczenia		
	spółcz. prod.	PGR	gosp. ind.
Pozycje nie ulegające zmianie	1 435	1 435	1 435
Konie	515	515	572
Sadzeniaki (22,35 q)	1 230	1 453	1 699
Obornik q	(44,5)	(44,5)	(87,5)
zł	578	890	1 575
Wywózka obornika (13,0 x 50)	—	—	650
Praca bezpośrednia (52,2 dni)	2 350	2 897	3 680
Praca pośrednia (13,0 dni)	585	722	728
Stanowisko	—	—	-772
Razem nakłady	6 693	7 912	9 567
Koszt własny 1 q (122,3 q)	54,7	64,7	78,2
Wskaźnik	100,0	118,3	143,1
Różnice w wycenie pracy	+686	—	-789
Nakłady według kosztów pracy PGR	7 377	7 912	8 778
Koszt własny 1 q	60,3	64,7	71,8
Wskaźnik	100,0	107,2	119,1

Tabela 4

Koszty produkcji buraków cukrowych w zależności od metody liczenia

Wyszczególnienie	Nakłady w zł na 1 ha według metody liczenia		
	spółdz. prod.	PGR	gosp. ind.
Pozycje nie ulegające zmianie	2 905	2 905	2 905
Konie	742	742	823
Obornik q	(41,0)	(41,0)	(100)
zł	537	820	1 800
Wywózka obornika (15,9 x 50)	—	—	795
Praca: bezpośrednia (70,7 dni)	3 180	3 924	5 090
pośrednia (29,7 dni)	1 340	1 648	1 663
Stancwisko	—	—	—681
Razem nakłady brutto	8 704	10 039	12 395
Liście (82,6 q)	—828	—662	—909
Razem nakłady netto	7 876	9 377	11 486
Koszt własny 1 q (206,6 q)	38,1	45,4	55,6
Wskaźnik	100,0	119,2	145,9
Różnica w wycenie pracy	+1 052	—	—1 081
Nakłady według kosztów pracy w PGR	8 928	9 377	10 305
Koszt własny 1 q	43,2	45,4	49,9
Wskaźnik	100,0	105,1	115,5

Tabela 5

Koszty produkcji żywca wieprzowego w zależności od metody liczenia

Wyszczególnienie	Ilość kg	Nakłady w zł na 1 kg według metody liczenia		
		spółdz. prod.	PGR	gosp. ind.
Nakłady pieniężne	—	4,74	4,74	4,74
Pasze: treściwe	2,73	6,42	6,42	6,42
okopowe	9,19	5,31	5,97	6,98
mleko	0,55	1,35	0,99	1,10
zielonki i kiszonki	2,49	0,30	0,27	0,37
słoma	3,91	0,68	0,97	0,97
inne (kupno)	—	1,24	1,24	1,24
Razem pasze i ścióły	—	15,30	15,86	17,08
Prace: bezpośrednie (0,078 dni)	—	3,50	4,33	3,28
pośrednie (0,025 dni)	—	1,13	1,39	1,40
Razem nakłady brutto	—	24,67	26,32	26,76
Obornik (16 kg)	—	—2,37	—3,20	—2,88
Razem nakłady netto	—	22,30	23,12	23,62
Wskaźnik	—	100,0	103,7	105,9
Różnica w wycenie pracy	—	+1,09	—	+1,04
Nakłady według kosztów pracy w PGR	—	23,39	23,12	24,66
Wskaźnik	—	100	98,8	105,8

Tabela 6

Koszty produkcji mleka w zależności od metody liczenia

Wyszczególnienie	Ilość kg	Nakłady w zł na 1 litr według metody liczenia		
		spółdz. prod.	PGR	gosp. ind.
Nakłady pieniężne	—	0,43	0,43	0,43
Pasze: treściwe	0,14	0,31	0,33	0,33
okopowe	1,22	0,46	0,40	0,46
siano	0,63	0,35	0,28	0,57
zielonki i kiszonki	2,23	0,31	0,25	0,33
słoma	1,49	0,26	0,37	0,42
pastwisko		0,07	0,07	0,27
inne (kupne)		0,06	0,06	0,06
Razem pasze i ścióły		1,82	1,76	2,44
Praca: bezpośrednia (0,0120 dni)		0,54	0,67	0,50
pośrednia (0,0022 dni)		0,10	0,12	0,12
Razem nakłady brutto		2,89	2,98	3,49
Obornik (5 kg)		-0,70	-1,00	-0,90
Razem nakłady netto		2,19	1,98	2,59
Wskaźnik		100,0	90,4	118,2
Różnica w wycenie pracy		+0,15	—	+0,17
Nakłady według kosztów pracy w PGR		2,34	1,98	2,76
Wskaźnik		100,0	84,6	117,9

Na podstawie obliczonych w tabelach 1—6 wskaźników procentowych, które można by nazwać wskaźnikami różnic metodycznych (chodzi tu o wskaźnik wyliczony w oparciu o nakłady skorygowane o różnice w wycenie pracy) można sprowadzać koszty poszczególnych produktów w różnych sektorach do wspólnego mianownika.

Przy porównywaniu kosztów produkcji w poszczególnych sektorach powstają również — pomijając różnice metodyczne — pewne trudności z powodu różnych okresów obrachunkowych w spółdzielniach produkcyjnych oraz gospodarstwach państwowych i indywidualnych. W spółdzielniach produkcyjnych rokiem obrachunkowym jest rok kalendarzowy, w gospodarstwach państwowych i indywidualnych — rok gospodarczy.

W przedstawionych w niniejszym wydaniu opracowaniach ostatnie (najnowsze) dane dotyczą:

- w spółdzielniach produkcyjnych: zbiorów z roku 1959, nakładów również z roku 1959 z tym, że część nakładów z 1959 roku dotyczy już zbiorów z 1960 roku;
- w gospodarstwach indywidualnych: zbiorów z roku 1959, nakładów z II połowy 1959 i I połowy 1960 roku; większość nakładów po-

niesionych na zbiory, dla których oblicza się koszty, poniesiona została w poprzednim roku gospodarczym;

- w gospodarstwach państwowych: sytuacja taka sama, jak w gospodarstwach indywidualnych, tylko dane odnośnie zbiorów są o jeden rok starsze, a mianowicie z roku 1958.

Jeśli nawet weźmiemy do porównania zbiory z tego samego roku, to i tak będziemy porównywać nakłady ponoszone w różnych okresach; w spółdzielniach produkcyjnych okres obliczanych nakładów wyprzedza o pół roku odpowiedni okres w gospodarstwach państwowych i indywidualnych.

Jeśli porównamy poszczególne pozycje nakładów na 1 ha w różnych latach, to widzimy, że różnice pomiędzy nimi są niewielkie, a łączne nakłady materiałowo-pieniężne, szczególnie pomiędzy rokiem 1958/59 i 1959/60 w gospodarstwach indywidualnych nie wykazują istotnych różnic. To samo odnosi się również do gospodarstw spółdzielczych. Należy przypuszczać, że taka sama sytuacja jest również w gospodarstwach państwowych. Również nakłady pracy na 1 ha (przy zbliżonych plonach) nie ulegają z roku na rok istotnym zmianom (w gospodarstwach indywidualnych stałość nakładów w ciągu badanych trzech lat leży w założeniu obliczeń). Poważnym zmianom ulegają jedynie koszty pracy, ze względu na wzrastający koszt jednego dnia pracy. Tę ostatnią trudność łatwo jest pokonać przez przyjęcie jednakowej wielkości kosztów jednego dnia pracy, we wszystkich sektorach. Tak właśnie postąpiliśmy przy obliczaniu wskaźnika różnic metodycznych.

Za podstawę do porównania kosztów produkcji w różnych sektorach gospodarki rolnej przyjmujemy — podobnie jak poprzednie — wybraną grupę spółdzielni produkcyjnych z 1959 roku. Nakłady na 1 ha poszczególnych produktów w tej grupie spółdzielni porównywać będziemy z nakładami wybranych grup (terytorialnych) gospodarstw państwowych i indywidualnych z roku 1958/59. Nakłady poniesione w tym okresie odnoszone są w gospodarstwach państwowych i indywidualnych do zbiorów z roku 1958. Ponieważ okres obliczania nakładów w spółdzielniach zawsze będzie się o pół roku różnić od okresu obliczania nakładów w gospodarstwach państwowych i indywidualnych, to można go z powodzeniem porównywać z dwoma zalegającymi się latami gospodarczymi. Nakłady z roku kalendarzowego 1959 i roku gospodarczego 1958/59 odnoszą się wprawdzie do zbiorów z różnych lat, lecz ponieważ porównujemy tu przede wszystkim nakłady na 1 ha, to ewentualne różnice w plonach w jednym i drugim roku nie mają większego znaczenia, gdyż jednostkowe koszty produkcji zawsze można odpowiednio skorygować w zależności od plonu jednego lub drugiego roku.

Próba porównania kosztów produkcji w różnych sektorach i wprowadzenia ich do wspólnego mianownika przedstawiona jest, jeśli chodzi o produkty roślinne, w tabelach 7—10.

Obliczone wskaźniki różnic metodycznych pomiędzy kosztami własnymi odnoszą się do nakładów przy takim poziomie plonów, jaki reprezentowała przyjęta za podstawę obliczeń grupa spółdzielni produkcyjnych, tj. około 17 q/ha dla zbóż, około 120—130 q/ha dla ziemniaków i około 210 q/ha dla buraków cukrowych. Dla innego poziomu

plonów wskaźniki różnic metodycznych byłyby nieco inne. Dlatego też dla zobrazowania faktycznego zróżnicowania nakładów na 1 ha i 1 q w różnych sektorach, weźmiemy do porównania te grupy wojewódzkie PGR i gospodarstw indywidualnych, których plony nie odbiegają zbyt od wyżej wymienionych. W przypadku zbóż, weźmiemy również dla porównania jedną grupę gospodarstw indywidualnych o niższych plonach, a mianowicie z województw Kraków i Rzeszów. Grupa ta mimo niższych plonów wykazuje znacznie wyższe nakłady na 1 ha.

W tabelach 7—10 podane są najpierw nakłady na 1 ha w przyjętej za podstawę obliczeń grupie spółdzielni produkcyjnych oraz w grupach wojewódzkich PGR i gospodarstwach indywidualnych, obliczone według odpowiedniej dla danego sektora metody. Następnie w spółdzielniach produkcyjnych i gospodarstwach indywidualnych przeprowadzona jest poprawka wynikająca z różnej wyceny nakładów pracy w poszczególnych sektorach. Koszty pracy sprowadzone są tu do poziomu kosztów pracy w PGR w roku 1958/59 (w spółdzielniach produkcyjnych poprawka na 1 dzień pracy dla wszystkich produktów wynosi + 10,5 zł, w gospodarstwach indywidualnych dla zbóż — 24,5 zł, dla ziemniaków — 15,0 zł, dla buraków cukrowych — 17,0 zł, dla produkcji zwierzęcej + 13,5 zł). W ten sposób otrzymujemy nakłady na 1 ha przy liczeniu pracy według kosztów w PGR, tzn. sprowadzamy nakłady pracy (w całości nakładów) do wspólnego mianownika. W tak skorygowanych nakładach mieszczą się jednak różnice metodyczne. Jeśli więc wskaźnik zróżnicowania tych nakładów porównamy ze wskaźnikami różnic metodycznych, otrzymamy wskaźniki procentowe obrazujące rzeczywiste zróżnicowanie nakładów na 1 ha. Przedstawiony w ostatniej pozycji tabel 7—10 „porównywalny koszt 1 q” określa koszt 1 q poszczególnych produktów przy przyjęciu metody obliczeń stosowanej w spółdzielniach produkcyjnych i poziomie kosztów jednego dnia pracy w Państwowych Gospodarstwach Rolnych. Obliczenie takie można oczywiście przeprowadzić przyjmując za podstawę porównania PGR lub gospodarstwa indywidualne, stosując skorygowany odpowiednio wskaźnik różnic metodycznych.

Tabele 11 i 12 przedstawiają porównanie kosztów produkcji żywca wieprzowego i mleka w PGR i gospodarstwach indywidualnych. Pominęto tu spółdzielnie produkcyjne ze względu na brak odpowiedniej podstawy dla porównań. W produkcji roślinnej podstawą dla porównań były grupy gospodarstw o mniej więcej jednakowym poziomie plonów. W produkcji zwierzęcej brak jest odpowiedniego kryterium (koszty produkcji 1 litra mleka wykazują bardzo słabą korelację z mlecznością krów), dlatego też przyjęto dla porównań grupy terytorialne. Pominęto tu więc spółdzielnie produkcyjne, dla których ze względu na małą liczebność, nie obliczano kosztów w ujęciu terytorialnym.

Za podstawę porównawczą przyjęto w tabeli 11 i 12 koszty omawianych produktów w PGR i w ten sam sposób co poprzednio, przyjmując wskaźnik różnic metodycznych obliczony z tabeli 5 i 6 w stosunku do PGR, obliczono jak wielkie byłyby koszty 1 litra mleka i 1 kg żywca wieprzowego w gospodarstwach indywidualnych wybranych województw, gdyby je obliczyć metodą stosowaną w PGR.

Tabela 7

Porównanie kosztów produkcji trzech zbóż w spółdzielniach produkcyjnych, PGR i gospodarstwach indywidualnych

Wyszczególnienie	Spółdz. prod.	PGR	Gospodarstwa indywidualne		
			Województwo	Opole Wrocław	Poznań Bydgoszcz
Plon q/ha	17,6	17,0	17,8	17,0	14,0
Nakł. brutto na 1 ha zł	3 816	4 169	4 301	4 910	6 403
Słoma zł	-503	-646	-764	-874	-1 140
Nakłady netto zł	3 313	3 523	3 537	4 036	5 263
Koszt 1 q zł	188,2	207,2	198,7	237,4	375,9
Różnica w wycenie pracy zł	+269	—	-394	-502	-656
Nakłady wg kosztów w PGR zł	3 582	3 523	3 133	3 534	4 607
Wskaźn. nakł. na 1 ha %	100,0	98,4	87,5	98,7	128,7
Wskaźnik różnic metodycznych %	100,0	102,7	94,5	94,5	94,5
Różnice w nakład. %	0,0	-4,3	-7,0	+4,2	+34,2
Porównywalny nakład na 1 ha zł	3 582	3 428	3 331	3 732	4 897
Porówn. koszt 1 q zł	203,5	201,6	187,1	219,5	343,3

Tabela 8

Porównanie kosztów produkcji pszenicy w spółdzielniach produkcyjnych, PGR i gospodarstwach indywidualnych

Wyszczególnienie	Spółdz. prod.	PGR	Gospodarstwa indywidualne		
			Województwo	cała repre- zentacja	Poznań Bydgoszcz
Plon q/ha	17,0	16,5	17,3	16,3	15,0
Nakł. brutto na 1 ha zł	3 862	4 848	5 107	6 183	7 129
Słoma zł	-494	-765	-664	-804	-927
Nakłady netto zł	3 368	4 083	4 443	5 379	6 202
Koszt 1 q zł	198,1	247,5	256,8	330,0	413,5
Różn. w wycenie pracy	+283	—	-485	-698	-683
Nakłady wg kosztów pracy w PGR zł	3 651	4 083	3 958	4 681	5 519
Wskaźn. nakł. na 1 ha %	100,0	110,4	108,4	128,2	151,2
Wskaźnik różnic metodycznych %	100,0	106,3	111,7	111,7	111,7
Różnica w nakładach %	0,0	+4,1	-3,3	+16,5	+39,5
Porównywalny nakład na 1 ha zł	3 651	3 801	3 530	4 253	5 093
Porówn. koszt 1 q zł	214,7	230,4	204,0	260,9	339,5

Tabela 9

Porównanie kosztów produkcji ziemniaków w spółdzielniach produkcyjnych, PGR i gospodarstwach indywidualnych

Wyszczególnienie	Spółdz. proć.	PGR	Gospodarstwa indywidualne		
			Województwo	Bydgoszcz	Kielce
Plon q/ha	122,3	123	126	127	127
Nakłady na 1 ha zi	6 693	9 800	7 189	9 273	11 577
Koszt 1 q zi	54,7	79,7	57,1	73,0	91,2
Różnica w wycenie pracy zi	+686	—	—565	—865	—1 084
Nakłady wg kosztów pracy w PGR zi	7 379	9 800	6 624	8 408	10 493
Wskaźnik nakładów na 1 ha %	100,0	132,6	89,8	113,9	142,2
Wskaźnik różnic metodycznych %	100,0	107,2	119,1	119,1	119,1
Różnice w nakładach %	0,0	+25,4	—19,3	—5,2	+23,1
Porównywalny nakład na 1 ha zi	7 379	9 253	5 955	6 995	9 683
Porówn. koszt 1 q zi	60,3	75,2	47,3	55,1	71,5

Tabela 10

Porównanie kosztów produkcji buraków cukrowych w spółdzielniach produkcyjnych, PGR i gospodarstwach indywidualnych

Wyszczególnienie	Spółdz. prod.	PGR		Gospodarstwa indywidualne		
		Województwo	Poznań Bydg.	Gdańsk	Poznań Bydg.	Kielce
Plon q/ha	207	192	188	231	226	221
Nakłady brutto na 1 ha zi	8 704	8 779	11 576	10 423	15 054	17 934
Produkcja uboczna	—828	—613	—602	—909	—887	—851
Nakłady netto zi	7 876	8 166	10 974	9 514	14 167	17 083
Koszt 1 q zi	37,8	42,5	58,4	41,2	62,7	77,3
Różnica w wycenie pracy zi	+1 052	—	—	—1 065	—1 500	—1 950
Nakłady wg kosztów pracy w PGR zi	8 928	8 166	10 974	8 449	12 667	15 133
Wskaźn. nakł. na 1 ha %	100,0	91,5	122,8	94,6	141,9	169,5
Wskaźnik różnic metodycznych %	100,0	105,1	105,1	115,5	115,5	115,5
Różnica w nakładach %	0,0	—13,6	+17,7	—20,9	+26,4	+54,0
Porównywalny nakład na 1 ha zi	8 928	7 705	10 508	7 062	11 285	13 749
Porówn. koszt 1 q zi	43,1	40,2	55,9	30,5	49,9	62,2

Tabela 11

Porównanie kosztów produkcji mleka w PGR i gospodarstwach indywidualnych

Wyszczególnienie	Poznań, Bydgoszcz		Wrocław, Opole	
	PGR	gosp. indyw.	PGR	gosp. indyw.
Nakład brutto na 1 krowę zł	8 974	7 034	8 751	8 323
Obornik zł	-2 019	-2 106	-2 048	-2 505
Nakład netto na 1 krowę zł	6 955	4 928	6 703	5 818
Mleczność litrów	3 358	2 152	2 497	2 122
Koszt 1 litra zł	2,07	2,59	2,68	2,90
Różnice w wycenie pracy zł	—	+473	—	+655
Nakład na 1 krowę wg kosztów pracy w PGR zł	6 955	5 401	6 703	6 473
Wskaźnik kosztów ‰	100,0	121,2	100,0	113,9
Wskaźniki różnic metodycznych ‰	100,0	139,4	100,0	139,4
Różnica kosztów ‰	0,0	-18,2	-0,0	-25,6
Porównywalny koszt 1 litra zł	2,07	1,69	2,68	2,00

Tabela 12

Porównanie kosztów produkcji żywca wieprzowego w PGR i gospodarstwach indywidualnych

Wyszczególnienie	Poznań, Bydgoszcz		Wrocław, Opole	
	PGR	gosp. indyw.	PGR	gosp. indyw.
Nakład na 1 kg żywca zł	20,9	20,4	27,4	21,6
Różnica w wycenie pracy zł	—	+1,1	—	+1,7
Koszt 1 kg wg wyceny pracy w PGR zł	20,9	21,5	27,4	23,3
Wskaźnik kosztów ‰	100,0	102,9	100,0	85,0
Wskaźnik różnic metodycznych ‰	100,0	106,7	100,0	106,7
Różnica kosztów ‰	0,0	-3,8	0,0	-21,7
Porównywalny koszt 1 kg zł	20,9	20,1	27,4	21,5

